

ZÁVĚR

Tématem mé rigorózní práce byla právní úprava rozhodčího řízení v České republice. Cílem této práce bylo nastínit současnou právní úpravu rozhodčího řízení v České republice, uvést zásadní rozdíl rozhodčího řízení oproti občanskému soudnímu řízení, případně zásadní rozdíly mezi institucionálním rozhodčím řízením a rozhodčím řízením ad hoc, a v neposlední řadě uvést výhody a nevýhody rozhodčího řízení.

Nejprve jsem po stručném popisu vývoje rozhodčího řízení, z něhož vyplývá, že k podstatnému navýšení počtu vnitrostátních sporů konaných před Rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR dochází v posledních deseti, resp. pěti letech, uvedla, co se rozumí pojmem rozhodčího řízení i pojmem alternativního způsobu řešení sporů. Dále jsem uvedla základní zásady rozhodčího řízení, a dospěla k závěru, že rozhodčí řízení, jako řízení sporné, stojí v podstatě na stejných zásadách, na nichž je vybudováno občanské soudní řízení. Od občanského soudního řízení jej odlišuje zásada neformálnosti a hlavně zásada neveřejnosti rozhodčího řízení.

Protože ne všechny spory mohou být předmětem rozhodčího řízení, zabývala jsem se dále arbitrabilitou rozhodčího řízení a rozhodčí smlouvou. Dospěla jsem k závěru, že v průběhu několika posledních let se podařilo, zejména pomocí judikatury, odstranit některé sporné otázky arbitrability sporů, když v současné době není pochyb o tom, že v rozhodčím řízení je možné projednat a rozhodnout žalobu na určení podle § 80 písm. c) o.s.ř. Překonán je dnes i názor, že z arbitrovatelnosti jsou vyloučeny spory týkající se právních nároků k nemovitostem, který byl odůvodňován tím, že rozhodčí nález nemůže být podkladem pro zápis do katastru nemovitostí a nemůže mít účinky vůči třetím osobám. Také pracovní spory je možné za splnění všech podmínek projednat a rozhodnout v rozhodčím řízení. Přestože povaha rozhodčí smlouvy je otázkou odbornou veřejností velmi diskutovanou, v českém právu je rozhodčí smlouva považována za smlouvu procesní, neboť jejím předmětem je vynětí určitých věcí z pravomoci obecných soudů a

přenesení do pravomoci rozhodců. Rozhodčí smlouva je smlouvou samostatnou, nezávislou na smlouvě hlavní.

Dalšími instituty, kterými bylo nutné se zabývat, jsou institut rozhodce a institut rozhodčího soudu. Za velmi podstatné považuji to, že rozhodce je soukromou osobou, které strany svěřují pravomoc rozhodnout jejich spor a vydat rozhodčí nález. Rozhodce tedy nemá (na rozdíl od obecného soudu) obecnou pravomoc k rozhodování sporů. I proto rozhodce nedisponuje donucujícími pravomocemi, a proto je důležitá pomocná funkce obecného soudu, který může na dožádání potřebné úkony provést. Další závěr, který je nutné uvést je, že institucionální rozhodčí řízení je považováno oproti rozhodčímu řízení ad hoc za výhodnější, zejména pro jistotu stran o jeho existenci a stálosti, předem připravených pravidel řízení i pravidel o nákladech řízení, stejně tak pro garanci kvalifikovaných rozhodců. Rozhodčí soud při HK ČR a AK ČR je soukromou osobou, má právní subjektivitu, avšak právě proto, že není orgánem veřejné moci, ani rozhodčí nálezy nejsou rozhodnutím veřejné moci.

V dalších kapitolách jsem již věnovala pozornost samotnému průběhu rozhodčího řízení. Stručně jsem charakterizovala okamžik a způsob zahájení rozhodčího řízení, místo konání rozhodčího řízení, věnovala jsem se i otázce dokazování a doručování v průběhu rozhodčího řízení. Dále jsem se věnovala rozhodčímu nálezu a usnesení, stejně tak institutu přezkumu rozhodčího nálezu, zrušení rozhodčího nálezu a zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí.

Po provedeném rozboru současné právní úpravy rozhodčího řízení v České republice jsem dospěla k hlavním odlišnostem rozhodčího řízení od občanského soudního řízení a dále i k některým podstatným odlišnostem mezi institucionálním rozhodčím řízením a rozhodčím řízením ad hoc.

Zásadní rozdíl mezi občanským soudním řízením a rozhodčím řízením spočívá v tom, že právní předpisy upravují veškeré aspekty občanského soudního řízení vyčerpávajícím způsobem, oproti tomu právní předpisy upravující rozhodčí řízení stanoví pouze základní pravidla, a je na

zúčastněných stranách, aby se dohodly na konkrétních pravidlech rozhodčího řízení. Rozhodčí řízení je oproti občanskému soudnímu řízení omezeno pouze na spory o majetkových nárocích, jimiž mohou strany disponovat do té míry, že o nich mohou uzavřít smír. I přesto je však prostor pro rozhodčí řízení široký. Další rozdíly mezi těmito řízeními vyplývají z níže uvedených výhod rozhodčího řízení.

Po provedeném rozboru současné právní úpravy rozhodčího řízení je však nutno dospět také k závěru, že ZoŘŘ připouští určité zásahy obecných soudů do rozhodčího řízení, které jsou v určitých okamžicích nutností, zejména proto, aby bylo možné rozhodčí řízení řádně provést. To souvisí zejména s postavením rozhodců, jakožto soukromých osob, které nejsou nadány donucovacími pravomocemi, a mohou vyžadovat pouze ty úkony, které strany či třetí osoby dobrovolně vykonají. Úloha soudu se objevuje při nutnosti jmenování a vyloučení rozhodce soudem, při zproštění mlčenlivosti rozhodce či při vydání předběžných opatření, dále při provedení důkazů, které nebyly rozhodci dobrovolně poskytnuty a v neposlední řadě i při nařízení výkonu rozhodčího nálezu či nařízení exekuce. Zcela nezastupitelnou roli mají obecné soudy při úschově rozhodčího nálezu či při rozhodování o zrušení rozhodčího nálezu. Pro všechny zásahy soudu do rozhodčího řízení platí, že nejsou nikdy libovolné, ale dochází k nim pouze na návrh stran či rozhodce.

Na závěr své práce jsem dospěla k těmto hlavním výhodám rozhodčího řízení oproti občanskému soudnímu řízení:

- Neformálnost rozhodčího řízení, kterou spatřuji zejména v možnosti stran stanovit si pravidla, podle nichž bude řízení probíhat. Strany si mohou dohodnout zejména místo konání řízení, postup v rozhodčím řízení, ale také mohou odkázat na pravidla stálého rozhodčího soudu, mohou si dohodnout možnost rozhodnout spor pouze na základě předložených písemností atd.
- Možnost výběru rozhodce, která spočívá jednak v možnosti vybrat si konkrétní osobu rozhodce, jednak ve stanovení počtu těchto osob. Strany si mohou zvolit rozhodcem například znalce, vyžaduje-li rozhodnutí sporu posouzení odborných otázek.

- Jednoinstančnost rozhodčího řízení, neboť rozhodčí řízení zpravidla končí vydáním rozhodčího nálezu, který se doručením stranám stává konečným a pro strany závazným. Jakýmsi v úvahu přicházejícím opravným prostředkem je přezkum rozhodčího nálezu, nejedná se však o automaticky v úvahu přicházející právní nástroj, nýbrž strany se na přezkumu rozhodčího nálezu jinými rozhodci musejí předem dohodnout, což bývá v praxi velmi ojedinělé. Naproti tomu soudní řízení bývá často některou stranou zdržováno podáním odvolání, jakožto v úvahu přicházejícím obecným řádným opravným prostředkem.
- Neveřejnost rozhodčího řízení je zcela jistě jeho nespornou výhodou, když si uvědomíme, že většinu sporů v rozhodčím řízení představují obchodní spory. Umožňuje stranám zachovat si obchodní tajemství a vyhnout se medializaci jejich kauzy, a to jednak možností sjednání si místa konání rozhodčího řízení, stejně tak možností dohodnout se na projednání věci pouze na základě předložených písemností.
- Nižší náklady rozhodčího řízení, ke kterým přispívá i rychlost a jednoinstančnost rozhodčího řízení (oproti zdlouhavému soudnímu řízení spojeného s odvolacím řízením) a dále volba místa konání rozhodčího řízení. Tato výhoda se uplatní zejména tam, kde dopředu známe jasná pravidla o nákladech rozhodčího řízení. Pokud tedy porovnáme rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR oproti občanskému soudnímu řízení, pak poplatek za rozhodnutí sporu před Rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR činí zpravidla 3 % z hodnoty sporu, kdežto poplatek za rozhodnutí sporu v občanském soudním řízení činí zpravidla 4 % hodnoty sporu.
- Rychlost rozhodčího řízení, která je důsledkem právě neformálnosti a jednoinstančnosti rozhodčího řízení.

Samozřejmě, že ne každé rozhodčí řízení probíhá ideálním způsobem, ovšem v případě, kdy je výhod rozhodčího řízení využíváno, může to vést k rychlému rozhodnutí sporu, které je zpravidla i rozhodnutím konečným.

Nevýhody rozhodčího řízení častěji souvisí s rozhodčím řízením ad hoc. Zejména se jedná o praktickou nemožnost donutit rozhodce postupovat

v rozhodčím řízení a vydat rozhodčí nález, čímž ztrácí na významu hlavní z výhod rozhodčího řízení, jeho rychlost. Další nevýhodu rozhodčího řízení spatřuji v možnosti strany zdržovat rozhodnutí sporu napadáním platnosti rozhodčí smlouvy, podáním návrhů na vyloučení rozhodce, nezdržováním se na adrese trvalého bydliště, a v této souvislosti následným napadením rozhodčího nálezu z důvodu, že nebyl straně řádně doručen. Za další nevýhodu považuji také možnost nařídit předběžné opatření pouze na návrh strany, nikoli na návrh rozhodce. Jako negativní vnímám otázku nestrannosti a nezávislosti rozhodců v rozhodčím řízení ad hoc, zejména v případech rozhodčích doložek zapracovaných v různých úvěrových a leasingových smlouvách, v nich na straně dlužníka vystupuje spotřebitel. V těchto případech bývá v praxi zneužíváno neznalostí druhé strany o rozhodčím řízení, a dovolím si říci, že i osoby rozhodců v těchto případech nejsou nestranné a nezávislé.

Pokud porovnáme institucionální rozhodčí řízení, resp. rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR a rozhodčí řízení ad hoc, dospějeme k závěru, že rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR má oproti rozhodčímu řízení ad hoc řadu výhod (nejde-li o rozhodčí řízení ad hoc, ve kterém strany uzavřou podrobnou rozhodčí smlouvu, v níž si upraví veškeré otázky rozhodčího řízení, tedy otázku osoby, resp. počtu rozhodců, otázku odměny rozhodců i postupu v rozhodčím řízení). Tuto výhodu spatřuji nejen ve stálosti rozhodčího soudu, v jeho administrativním vybavení, ale také v tom, že si strany volí osobu rozhodce z již sestaveného seznamu rozhodců, který garantuje určité kvalifikační i odborné vlastnosti těchto osob. Strany znají předem stanovená pravidla pro postup v rozhodčím řízení a pravidla o nákladech rozhodčího řízení, nemusí tak vyjednávat o odměně rozhodců. V neposlední řadě je výhodou i jakýsi dohled rozhodčího soudu nad činností rozhodců. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR je tak bezpečnější a efektivnější.

Na závěr bych právní úpravu rozhodčího řízení v České republice charakterizovala jako vysoce liberální, neboť ZoŘŘ upravuje jen základní zásady řízení a umožňuje pouze analogické použití postupu podle o.s.ř.

Stanoven je široký věcný rozsah arbitrability, poměrně široce je stanovena i forma rozhodčí smlouvy, zákonem jsou stanoveny mírné podmínky pro osobu rozhodce, a dále je dána volnost stran uzavřít dohodu o postupu v řízení. Takovouto právní úpravu hodnotím pozitivně. Osobně se jednoznačně přikláním k rozhodování sporu v institucionálním rozhodčím řízení.

De lege ferenda bych navrhovala zabývat se otázkou rozhodčích doložek obsažených ve spotřebitelských úvěrových smlouvách, resp. často obsažených pouze ve všeobecných obchodních podmínkách, které jsou nedílnou součástí těchto smluv. Domnívám se, že spotřebitel je v takovémto rozhodčím řízení značně znevýhodněn, neboť můžeme říci, že se předem vzdává svého práva na rozhodnutí věci soudem, přičemž rozhodčímu řízení se nepodrobuje skutečně dobrovolně, když neví, co taková rozhodčí doložka znamená a jaké jsou její důsledky, ve většině případů ani neví, že je rozhodčí doložka ve smlouvě (všeobecných obchodních podmínkách) obsažena. Spotřebitel může smlouvu buď přijmout, nebo ji odmítnout jako celek, odmítl-li by podepsat pouze rozhodčí doložku, pravděpodobně by s ním smlouva nebyla vůbec uzavřena. Domnívám se, že otázku nezávislosti a nestrannosti rozhodců v těchto sporech, kteří jsou jmenováni výlučně žalobcem, netřeba zmiňovat. Rozhodci v těchto sporech přiznávají žalobci spolu s jistinou i vysoké smluvní úroky a smluvní pokuty, přestože, pokud by spor byl rozhodován před obecným soudem, zcela jistě by tento nárok byl zamítnut pro jeho rozpor s dobrými mravy (§ 39 obč. zák.). Vzhledem ke zvýšené ochraně práv spotřebitele obsažené v jiných právních předpisech, bych navrhovala zahrnout vyšší míru ochrany spotřebitele i do ZoŘŘ. V případě, že předmětem rozhodčího řízení by měl být spor vyplývající ze spotřebitelské úvěrové smlouvy, bylo by zapotřebí, aby rozhodčí doložka byla obsažena na zvláštní listině a byla stranami zvlášť podepsána.